

(1) Confer Card. Bonam, qui de Missæ nomine, ejusque origine late disputat *Res. liturg. l. 1. c. 1. p. 1. & seq. t. 1. ed. Taurin. 1747.* præterea Benedictum XIV. de *Sacros. Missæ sacrific. l. 2. c. 1.*, Natalem Alexandrum *Hist. Eccles. sæc. 13. & 14. diss. 13. n. 40. t. 8. p. 499. ed. Ven. 1776.*, Gerbertum *Princip. Theolog. Liturg. sect. 1. c. 2. p. 37. seq.*

(2) Apostolos recitata oratione Dominica, & formula consecrationis rem divinam confecisse, scribunt Gregorius M. *l. 9. Ep. 12. ad Joan. Syracus. col. 940. t. 2. ed. Maurin. Paris 1705.*, Honorius Augustodonensis in *Gemma anim. c. 86. in Biblioth. PP. t. 10. col. 1205. ed. Paris.*, Walfridius Strabo de *Reb. eccles. c. 21. col. 680. cit. Biblioth.*, Berno Augiensis Abbas de *Quibusd. ad miss. spectan. c. 1. citat. Biblioth. t. 10. col. 697.* Contra Proclus Constantinopolitanus de *Tradit. divin. liturg. p. 159. ed. Lugd. Batavor. 1617. fusissime, longoque verborum ambitu missam decantasse tradit, atque eos preces, & hymnos adhibuisse testatur Chrysostomus Hom. 27. in 1. ad Cor. n. 5. opp. t. 10. col. 248. ed. cit.* Has, quæ inter se pugnare videntur, sententias conciliat Card. Bona *l. c. c. 5. §. 3. p. 75.* inquit, brevem illam formulam Apostolos adhibuisse, cum gravis metus, aut justa alia urgeret causa, longiorem autem, cum per tempus, & occupationes licebat.

(3) Nullus quidem ambigendi locus esse potest, quin vivis ipsis Apostolis aliquis fuerit Liturgiæ usus pluribus constans precibus, quæ in conficiendo sacrificio fundebantur. Scriptum est in *Act. Apostol. c. 2. v. 42.* fuisse Apostolos *perseverantes in communicatione fractionis panis, & orationibus*; & Paulus *I. ad Timot. c. II. vers. 1.* vult fieri *obsecrationes, orationes, interpellationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt.* Hæc autem omnia in sacrificio peragebantur, uti testatur Justinus Martyr *Apol. 1. n. 65. p. 82. ed. Paris 1742.*, & huc etiam spectat Tertulianus ad *Scapulam n. 2. p. 69. ed. Ven. 1744.* Morem hunc ab Ecclesia observatum circa annum 347. describebat S. Cyrillus Hierosolymitanus *Cateches. 23. n. 8. p. 327. ed. Ven. 1763.* inquit, *super illam propitiatoris hostiam (scilicet sacrificium propitiatorium, quod negare ausi sunt impii homines, qui Missam abrogarunt) obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro recta mundi compositione, pro Imperatoribus, pro militibus, & sociis, pro iis, qui infirmitatibus laborant, pro his, qui afflictionibus premuntur, & universim pro omnibus, qui opis indigent, precamur nos omnes, & hanc victimam offerimus.* Propterea S. Augustinus *Ep. 149. ad Paulin. n. 16. opp. t. 2. p. 663. ed. Maurin. Ven. 1759.* considerans, quid à

vetustis temporibus in Ecclesia ageretur, *obsecrationes, aut preces, quas Paulus memorat, interpretatur quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod est in Domini mensa, incipiat benedici.* Orationes etiam significari ait, *cum benedicitur, & sanctificatur, & ad distribuendum communitur, quam totam petitionem fere omnis Ecclesia dominica oratione concludit.* Habes hic paucis expressum Missæ canonem, qualis nunc etiam à nobis adhibetur. Præfationis nunc quoque usitata diserta mentio est apud S. Cyprianum de *Orat. dominic. col. 501. ed. Ven. 1758.*, cum nimirum dicimus *Sursum corda,* & Populus respondet *habemus ad Dominum.* Evidens igitur, apertumque est, primis etiam Ecclesiæ temporibus certum fuisse ordinem, ritumque precum, qui in re divina conficienda adhibebatur. Verum Liturgias, quæ Apostolorum Petri, Jacobi, Matthæi, Marci nomina præferunt, eorum revera non esse demonstrat Natalis Alexander *Hist. Eccles. sæc. 1. c. 12. art. 3. t. 3. p. 32. ed. Ven. 1776.* Eadem de liturgiis Petri, Matthæi, & Marci sententia est Cardinalis Bonæ *Res. liturgic. l. 1. c. 8. p. 122. & seq. ibique Salæ in Not. laud. ed. Taur. Sed tamen ipse Jacobi liturgiam multis tuetur. l. c. §. 3. p. 128.* Petrus Lebrun *Explicat. Missæ t. 2. diss. 1.* contendit, ante quintum sæculum nullam aut Græcam, aut Latinam Liturgiam scripto fuisse mandatam, sed preces omnes, ac ritus memoriæ tradi consuevisse. Sed Le-Brunio adversatur Muratorius *Liturg. Roman. dissert. de Reb. liturgic. c. 1.*, cujus ego sententiæ assentior. Illud præclare ab ipso Cardinali Bona *l. 1. c. 9. §. 8. p. 162.* animadversum est, quod *discors concordia in omnibus liturgiis manifestum fact, ordinem sacrificii ab Apostolis traditum esse, atque in omnem terram diffusum.* Quamvis enim non eadem sint verba omnium liturgiarum, neque in omnibus singulæ earum partes eodem modo locatæ sint, tamen omnes *iisdem membris coalescunt, quæ sunt peccatorum ante omnia confessio, tum introitus, sive quoddam quasi proemium, deinde Psalmi, ac lectiones Sac. Scripturæ, & potissimum Evangelii, Symboli recitatio, lotio manuum, commemoratio, & invocatio Sanctorum, preces pro omnibus vivis, & defunctis, gratiarum actio, & benedictio, præter ea, quæ essentialia sunt, oblationem scilicet, consecrationem, & communionem.* Qui sane Ecclesiarum omnium consensus non nisi à Spiritu S. esse potest; & certe singularis est insania Protestantium, qui Missæ sacrificium Romanorum Pontificum inventum dicunt. Late hoc argumentum, præter scriptores omnes rerum theologiarum, persequitur Robertus Sala in *Not. ad Bonam l. c. not. 4. p. 165. & seq.*, quin etiam saniores Protestantes catholicam veritatem confiteri, ac li-

teris mandare non dubitarunt. Ex eorum numero, præter ceteros, sunt Ernestus Grabbius in *Ironen. l. 4. advers. hæres. c. 32.* Thomas Bréttius in *pædiar. Diss.*, quæ extat in *collect. præcipuar. liturg. eccles. Christ. p. 104. Londini 1710.* & Samuel Jebbiius in *Justin. dial. p. 215. Londini 1710.* Hi omnes eum catholicis fatentur, Apostolos, cunctosque Ecclesiæ Patres Eucharistiam pro novi testamenti sacrificio habuisse, & sub speciebus panis, & vini illud Deo Patri in altari oblatum docuisse demonstrant.

(4) Occupata ab Arabibus Hispania, Christiani quod essent cum Arabibus commixti, *Mix tarabes*, & corrupta voce *Mozarabes* dicti sunt. Confer Rodericum *Rer. Hispanic. l. 3. c. 22.*, & Pagium in *Baron. ad an. 714. n. 7. p. 200. t. 12. ed. Luc.* Inde Hispanica liturgia Mozarabica appellata est, quam antiquissimam esse constat. Ritus Mozarabicus servatus in Hispaniis fuit usque ad sæculum XI., sed eo sæculo ad exitum vergente abrogatus, ejusque loco Romanus suffectus est. Denique Cardinalis Franciscus Ximenius, ne tantæ antiquitatis ritus omnino interiret, eum novis characteribus in lucem emitti voluit, & collegium instituit Sacerdotum, à quibus quotidie divina officia, & Missarum solemnia eo ritu celebrarentur in sacello, quod in majori Ecclesia Toletana ædificavit. Sunt etiam Toleti aliquot Parrocix, in quibus hic Mozarabicus ritus adhuc viget, idemque fit Salmanticæ in sacello Doctoris Talabricensis. Confer Alvarum Gomezium de *Reb. gest. Card. Ximenii l. 2.*, Eugenium Roblesium in *Vit. Card. Ximenii c. 23.* Card. Aguirrium *t. 3. Concil. Hispan. post conc. Burgense p. 258. & seq.*, Cennium *Antiquit. Eccles. Hispan. t. 2. diss. 7.*

§. LV. Plures autem hi ritus, & hæ ceremoniæ sunt, de quibus late agunt Scriptores rerum liturgicarum (1), quæque ex Apostolica, aut Ecclesiastica traditione, & disciplina procedunt. Omnia sunt instituta, ut majestas tanti sacrificii commendetur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa, ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitentur (2). Ita mysticæ benedictiones lumina (3), thymiamata, sacræ vestes (4), in sacrificio adhibentur; similiter receptum est, ut quædam submissa, alia vero elatiore voce in Missa pronuncientur (5).

(1) Confer in primis Cardinalem Bonam *Rer. liturgic. libros duos*, & Petrum Le-Brun *Explicatio Missæ.*

(2) Concilium Tridentinum *de Sacrific. Missæ sect. 22. c. 5.*

(3) Joannes Henricus Ortius Calvinianus homo, qui contra annales Cardinalis Baronii examen instituit, irridet hunc ritum accendendi in Ecclesia lumina, eumque ætate Hieronymi minime obtinuisse arbitratur. Sed eum solide refellit Muratorius *Liturg. Roman. diss. de Reb. liturgic. c. 20.*, & *Diss. 16. in S. Paulinum p. 835. ed. Veron. 1736.* Dicam ea de re paulo post, cum sermo de Ecclesiis habebitur.

(4) De sacræ vestibus suo loco opportunius agam.

(5) *Si quis dixerit*, inquit Concilium Tridentinum *sess. 22. de Sacrific. Missæ Can. 9.* *Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars canonis, & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse, aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere. . . anathema sit.* Nihilominus tamen post hunc Tridentinum canonem tam disertum, tamque perspicuum fuisse aliqui, qui elata voce, ita ut à populo intelligi possent, partem illam canonis, & verba consecrationis proferenda esse censuerunt. Novum hunc errorem superiori sæculo compressit Maturinus Savary Sagiensis Episcopus edito die 16. Martii anno 1698. decreto, quo indicta in eos, qui secus facerent, suspensionis poena sancivit, ut *canonis verba, prout in Romano Missali notatum, præscriptumque est secreto, submissaque voce pronuncientur.* Quod simili decreto die 22. Januar. an. 1710. à Cardinali de Bissy Meldensi Episcopo constitutum est. Arnaldus, & ceteri, qui Arnaldi partes sequuntur, non exiguam dederant operam, ut Christiani homines minus æquo animo ferrent, quod Missæ Canon secreto recitaretur. Sed Claudius de Vert Monachus Cluniacensis audacter, & omnium apertissime caput extulit adversus hanc secretam canonis recitationem opere, quod primum divulgavit anno 1706. Adversus hunc hominem Vallemontius theologicam, atque historicam dissertationem opposuit Parisiis editam anno 1710. *du Secret des mystères, ou Apologie de la Rubrique des Missels*; sed eum vehementius, graviusque refutavit Languetus tunc Episcopus Suessionensis *Præfat. Instruct. Pastoral. 8. Septembr.*, quæ iterum edita deinceps est anno 1720. Vallemontii dissertationem impugnavit Anonymus Auctor in tractatu Bruxellis edito anno 1717. cum titulo: *Apologie de M. du Vert, ou Remarques critiques sur le Livre de M. Vallemont du secret de Mystères*; sed eum accurate, copioseque defendit Petrus Le-Brun *Diss. 15. t. 4.* operis cui titulus *Explicatio Missæ*, qua quidem dissertatione solide, graviterque ostenditur, semper in Ecclesiis Occidentalibus canonem secreto re-

citari consuevisse. Dignæ in primis sunt, quæ legantur ea de re dissertationes duæ, in quibus cuncta habes, quæ ad hoc argumentum pertinent, explicata diligenter. Altera nimirum est dissertatio Le-Brunii, cujus paulo ante facta mentio est, altera vero cum titulo: *della Legittima disciplina da osservarsi nella pronuncia del canone della Messa &c.* anno 1787. Romæ edita est à Francisco Antonio Mondellio Viro erudito, & Auditore olim meo in Romana Academia.

§. LVI. Apostoli, eorumque successores in singulis provinciis divina officia persolverunt eo sermone, qui tunc ipsis communis erat (1); atque ita Hierosolymis Hebraice (2); Antiochiæ vero, Alexandria, atque in aliis Græcorum civitatibus Græce, Romæ, atque in toto Occidente Latine rem divinam confecerunt (3). Labentibus annis licet hæ linguæ vulgares esse desiissent, ac tantum doctis viris innotescerent, tamen Ecclesiæ eas in divinis celebrandis officiis retineri voluit, tum ut major ipsis accederet veneratio, tum ne frequens verborum mutatio sensim etiam mutationem sententiarum induceret (4). Interdum tamen populis, qui novissime Christi Religionem susceperunt, Sedes Apostolica liturgias permittit, quæ vernaculo eorum sermone conscriptæ sint (5).

(1) Apostolos, eorumque successores usque ad ætatem Hadriani Imperatoris Hebraicum sermonem adhibuisse, tum deinceps Ecclesiam Græcum usurpare cœpisse, putat Joannes Echius *de Sacrific. missæ l. 2. c. 2.* Verum hæc opinio nullo nititur idoneo fundamento.

(2) Hebraicum idioma, quo usi sunt Apostoli rem divinam conficientes, non illud erat antiquum idioma, quo veteris testamenti Patriarchæ usi sunt, & quod Apostolorum ætate notum quidem vulgo Hebræorum erat. Nam eo temporis cursu, quo ipsi Babylone captivi fuerunt, Hebraici sermonis, quem à parentibus acceperant, oblivisci, & Chaldaicam linguam addiscere cœperunt, qua deinceps usi sunt, aliquid tamen retinentes ex patrio sermone, quem pridem adhibebant. Hinc orta est tertia lingua ex Hebraica antiqua, & Chaldaica mixta, quæ à regione Syriaca dicta est, quæque deinceps Hebræis vulgaris es-

se capit, & Hebraica vulgo appellata, tum quod commistas habebat ex Hebraico sermone voces, tum quod eam Judæi usurpabant. Hac lingua Christus Dominus usus creditur, & eadem S. Matthæi evangelium, ac S. Pauli Apostoli epistola ad Hebræos scripta traduntur. Atque hic est sermo Hebraicus, vel potius Syriacus, aut Syro-Chaldaicus, qui Christi, & Apostolorum ætate vernaculus erat sermo Hebræorum, & quo Apostoli rem divinam confecerunt. Confer Petidierum *in Diss. critic. in S. Scriptur. diss. 8. p. 63.*, & Renaudotium *Diss. de Liturg. Orient. origin. & antiq. c. 6.*, in primis autem videndus est V. Cl. Jo. Bernardus de Rubéis opere Parmæ edito 1772., cui titulus *Della Lingua propria di Christo, è degli Ebrei nazionali della Palestina da' tempi de' Maccabei.*

(3) Consule Card. Bonam *Rer. Liturg. l. 1. c. 5. §. 4. p. 79. t. 1.* Negant Papebrochius *in Conat. chronic. hist. diss. 15.*, & Martenius *de Antiq. Eccles. rit. l. 1. c. 3. art. 2. t. 1. p. 101.* his tantum linguis divina mysteria ab Apostolis celebrata fuisse, ac multa proferunt monumenta; ut conficiant, initio omnes gentes vernaculo sermone suo rem divinam confecisse. Sed eos graviter, lateque refellit Robertus Sala *in not. ad Bonam l. c. not. 6. p. 85.* Vide etiam eundem Bonam *in Appendic. t. 1. p. 416.* ubi extat dissertatio Honorati à S. Maria, quæ ostenditur, Apostolos tantum his tribus linguis, nimirum Hebraica, aut Syro Chaldaica, Græca, & Latina, rem divinam confecisse.

(4) Concilium Tridentinum *Sess. 22. de Sacrific. Missæ c. 8.* *Etsi Missa, inquit, magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur.* Tum retineri jubet ubique cujusque Ecclesiæ antiquum, & à Sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum matrem, & magistram, probatum ritum, & *Can. 9. ead. Sess. Si quis, inquit, dixerit... lingua tantum vulgari Missam celebrari debere... anathema sit.* Porro de Missa vulgari sermone non celebranda plures extant doctorum hominum lucubrationes, quas omnes simul collectas superiori sæculo jussu Cleri Gallicani Parisiis edidit anno 1661. Antonius Vitraeus, quibus apertissime ostenditur, quam recte, quamque sapienter id ab Ecclesia constitutum fuerit. Late etiam ea de re agit, pluresque laudat, qui hoc ipsum argumentum egregie illustrarunt, Benedictus XIV. *de Sacrific. Missæ c. 6.*

(5) Ita Sclavis sæculo IX. à Joanne VIII. permissa est liturgia vernaculo sermone, uti constat ex ipsius Joannis *Ep. 247. ad Sfantopulcrum* apud Labæum *concil. t. 11. col. 170. ed. Ven.* Sed eandem facultatem postulanti Uratislao Bohemorum Regi concedere noluit S. Gregorius VII. *Ep. 11. apud Labæum*

*t. 12. Concil. col. 464. ed. Ven. Confer Benedictum XIV. de Sacrific. missæ l. 2. c. 3. n. 14.*

§. LVII. Primis Ecclesiæ sæculis non omni die sacra mysteria peragebantur. Solum diem Dominicum Paulus (1) memorat; sed tamen ab Apostolis ternos dies in singulas hebdomadas, hoc est Dominicam, & quartam, sextamque feriam, constitutos fuisse, Epiphanius (2) tradit. Accessit etiam deinceps Sabbatum (3), quæ die ab omnibus, exceptis Alexandrinis, atque Romanis, sacra mysteria celebrari consueverunt (4). Ætate Augustini variæ erant Ecclesiarum consuetudines, cum alibi quotidie, alibi Sabbato, ac die Dominico, alibi tantum Dominico die res divina perageretur (5). Sed jamdiu Latini cunctis diebus, exceptis feria sexta, ac Sabbato majoris hebdomadæ, sacrificium conficiunt. Græci illud omittunt per quadragesimam, exceptis Sabbatis, Dominicis, & diæ festo Annunciationis; & cum non celebrant, adhibent Missam præstantificatorum, hoc est corporis Christi ante consecrati, quæ missa etiam à Latinis feria sexta majoris hebdomadæ adhibetur (6).

(1) Paulus *I. ad Corinth. XVI. 2.*, quod etiam habet Justinus Martyr *Apol. 2. n. 67. p. 83. ed. Paris. 1742.*

(2) Epiphanius *Exposit. fid. n. 22. p. 1105. t. 1. opp. ed. Patavii Paris. 1622.*

(3) Basilius *Ep. 93. ad Cæsar. Patric. p. 186. opp. t. 3. ed. Maurin. Paris. 1750.*

(4) Socrates *Hist. l. 5. c. 22. p. 295. ed. Valesii Cantabrig. 1720.* Verum non multo post etiam Romana Ecclesia aliarum consuetudinem recepit S. Hieronymus *Ep. 71. n. 6. col. 432. t. 1. ed. Vallarsii Veron.* In Oriente Pascha (quo nomine Eucharistia designatur) *ter in hebdomade, nonnunquam etiam quater, vel potius quotiescunque voluerimus*, celebratum testatur S. Jo. Chrysostomus *Orat. 3. contr. Judeos opp. t. 1. p. 511. ed. Montfauconii Paris. 1718.*

(5) Consule Augustinum *Ep. 54. ad Januar. c. 124. & t. 2. Serm. 58. de Orat. dominic. ad competen. col. 339. t. 5. cit.*

*ed. Ven.*, Hieronymum *cit. Ep. 71.* Hæc autem ad solemnem tantum missam, quam majorem dicunt, pertinere monet Martinius *l. c. art. 3. §. 4. p. 103.* Ipse Augustinus *Confess. l. 5. c. 9. opp. t. 1. col. 133. ed. Maurin. Ven. 1756.* Monicam matrem suam quovis die sacrificio interesse consuevisse testatur, & *de Civit. Dei. l. 10. c. 20. t. 9. col. 335.* altaris sacramentum appellat *quotidianum Ecclesiæ sacrificium.* Ambrosius etiam quotidie sacrum faciebat *Ep. 20. ad Soror. n. 15. opp. t. 3. col. 905. ed. Maurin. Ven. 1751.* Vos quoque ipsos, inquit, *mihî bonos filios gestiebat eripere, pro quibus ego quotidie instauro sacrificium.*

(6) De Missa præstantificatorum vide Card. Bonam *Res. liturgic. l. 1. c. 15. §. 5. t. 6.*, & Salam *in Not. p. 317. ed. Taurin. 1747.*, Leonem Allatum *in Prolegomen. ad Gabrielem Naudæum de Missa Præstantificat. n. 1. p. 1531.*, & Benedictum XIV. *in Const. allatæ 47. §. 31. p. 188. & Const. Ex quo primum 54. §. 32. p. 234. t. 4. ejus Bullar. ed. Rom. seu Ven. 1758.*, quibus duabus constitutionibus de Græcorum ritibus late disseritur.

§. LVIII. Quin etiam uno eodemque die idem Sacerdos plures missas, & eas non in eodem, sed in diversis altaribus celebrabat (1). Ita in Natale Domini, Kalendis Januarii, in cœna Domini: in Paschate, in Rogationibus, in jejuniis post Pentecosten, in festo Apostolorum Petri & Pauli, S. Joannis Baptistæ: S. Laurentii, & aliorum quorundam unus Sacerdos pluries rem divinam conficiebat, quot nimirum erant officia, & festa, quæ iis diebus occurrebant. Aliis quoque diebus plures Sacerdoti missas celebrare licebat (2); sed sæculo XI. positus est usque ad tertiam vicem huic arbitrio modus (3). Denique ut avaritiæ quæstus, & obloquentium suspiciones removeret Ecclesia, sancivit, ut semel tantum, nisi aliud necessitas postulet, à Sacerdotibus quotidie sacrificium fiat, excepto die Natali Christi Domini (4).

(1) S. Gregorius Turonensis *de Glor. Confes. c. 50. col. 935. ed. Paris. 1699.*, Concilium Antissiodorense *Can. 10. t. 3. col. 445. collect. Harduini.* Consule Vicecomitem *de Antiq. Miss. rit. l. 3. c. 28.*, Card. Bonam *Res. liturgic. l. 1. c.*

18. §. 5. & seq. p. 17. & seq. t. 2. ed. Taurin. 1749., & Martenium de Antiq. eccles. rit. l. 1. c. 3. art. 3. §. 4. & seq. p. 103. & seq. t. 1. ed. cit.

(2) S. Leo M. Ep. 9. ad Dioscor. Alexandr. c. 2. t. 1. col. 631. ed. Ballerin. Ven. 1753., Regino de Eccles. discipl. l. 1. c. 33. p. 10. ed. Viennæ 1765., Walfridus Strabo de Reb. Eccles. c. 21. in Biblioth. PP. t. 10. ed. Paris. col. 679.

(3) Concilium Salegustadiense anni 1022. can. 5. t. 6. par. 1. col. 829. collect. Harduini.

(4) Can. 53. de Consecr. dist. 1. C. Consulisti 3. & Cap. Te referente 12. de Celebr. Missar. Subditis tamen Hispaniarum, & Lusitanæ Regum à Benedicto XIV. in Const. Quod expensis 61. p. 296. t. 2. ejus Bullar. ed. Rom. seu Ven. 1754. concessa est facultas duas, tresve missas celebrandi in die commemorationis omnium defunctorum, modo nihil exinde accipiant, easque speciatim non applicent. Ceterum nunc etiam necessitas, secundum Innocentii III. decretalem in c. 3. de Celebr. missar., efficere potest, ut ab uno Sacerdote Missa repetatur. Verum Sac. Congregatio apud Fagnanum in c. In ordinando 1. de Simon. n. 37. declarabit, id tantum posse fieri, cum gravis urget necessitas, quæ primum Episcopo probata sit. Tum Benedictus XIV. in Const. Declarasti 3. p. 13. t. 2. certissimum, esse monet, Missionariis tantum à Sede Apostolica potestatem aliquando fieri, ut uno die sacrificium bis operentur; reliquis vero sacerdotibus opus esse, ut hac de re facultatem ab Episcopo consequantur, etiamsi causa necessitatis intercedere videatur. Ipse Benedictus XIV. in Const. Apostolicum 16. §. 11. p. 62. t. 4. Bullar. ed. cit. Missionariis in Anglia degentibus bis interdum uno die sacrificium permisit, cum consensu Vicarii Apostolici, ob fidelis populi necessitatem. Quæ eadem necessitatis causa facit, ut Parochus, qui duas habet distantes Ecclesias, cum in unam universus populus convenire non potest, neque alius est sacerdos, qui rem divinam conficiat, diebus festis, impetrata primum legitima facultate, duas Missas celebrare possit Benedictus XIV. in Const. Declarasti 3. p. 9. t. 2. ejus Bullarii ed. cit.

§. LIX. Initio sacra mysteria noctu, & vero etiam post cœnam peragebantur, tum ut fideles Christum imitarentur, qui post legalem cœnam primum obtulit sacrificium, tum ut ethnicos laterent conventus, quos in latebris habebant (1). Cum pax Ecclesiæ data est, confici res divina per diem cœpit; sed tamen etiam post ea tempora Ecclesiæ retinuit

antiquam consuetudinem certis quibusdam temporibus, nimirum in nocte Natalis Domini, in pervigiliis Paschatis, & Pentecostes, atque in diebus ordinatio-num (2). Nunc sola Missa Natalis Domini noctu celebratur. Privatæ missæ quavis hora fiebant, uti nunc omni hora recte fiunt ab aurora usque ad meridiem (3); sed pro publicis, ac solemnibus Missis certæ erant constitutæ horæ, nimirum tertia, sexta, & nona (4).

(1) Hinc Christiani ab Ethnicis appellati apud Minutium Felicem in Lib. Octavius p. 332. ed. Paris. 1605. naïrolatebrosa, & lucifuga; atque hinc nocturnæ convocationes, & cœtus antelucani apud Tertulianum Apolog. c. 2. p. 3. de Coron. c. 3. p. 102. & ad uxor. c. 4. p. 168. ed. Paris. 1675.

(2) Late ea de re disputant Card. Bona Rer. liturgic. l. 1. c. 21. §. 4. p. 114. & seq. ibique Sala in Notis. t. 2.

(3) Consule Martenium l. c. art. 4. §. 3. & seq. p. 107.

(4) Amalarius de Rit. Eccles. l. 3. c. 42. in Biblioth. PP. t. 14. p. 1000. ed. Lugdun. Honorius autem de Gemma animæ l. 1. c. 113. col. 1213. Bibl. PP. t. 10. ed. Paris. cit. ita rem explicat, ut in festis tertia, in privatis diebus sexta, in quadragesima, vel in diebus jejunii nona hora Missa peragatur, idemque tradit Durandus Rational. l. 4. c. 1. Certe diebus festis hora tertia sacrificium offerri consuevisse, manifestum est ex Concilio Aurelianensi III. Can. 14. t. 2. col. 1426. collect. Harduini, Gregorio M. Hom. 37. in Evang. n. 9. col. 1632. t. 1. ed. Maurin. Paris. 1705., Gregorio Turonensi de Vit. Patr. c. 8. n. 11. col. 1196. ed. Paris. 1699., Regione de Eccles. discipl. l. 1. c. 33. p. 10. ed. Vien. 1765. Atque ita intelligendi sunt Epiphanius Exposit. fid. c. 23. p. 1106. t. 1. ed. Paris. 1622., & Walfridus Strabo de Reb. eccles. c. 23. in Biblioth. PP. t. 10. ed. Paris. col. 685., quorum alter matutinis horis, alter ante meridiem rem divinam conficiendam statuunt.

§. LX. Nam Missa alia publica, alia privata est. Missa publica apud veteres ea præsertim erat, ad quam populus una cum suo Pastore conveniebat, atque in precibus, & oblatione communicabat; aderant autem clerici, qui suorum ordinum muneribus fungebantur (1). Quæ missa dicebatur collecta, & synaxis, quod ad offerendum, atque ad communi-

candum multitudo fidelium colligeretur (2). Verum lapsu temporum cum illa desiit frequens communio Christianorum, missa *publica*, sive *conventualis*: & *canonica* appellata est, quæ cum cantu, ritumque solemnem peragitur, quæque in omnibus cathedralibus, collegiatis, & conventualibus ecclesiis pro benefactoribus quotidie celebranda est (3). Parochialis quoque Missa, quam omnes Parochi saltem diebus festis pro populo, cui præsent, offerre debent, publica dicitur (4): ut distinguatur à privatis sacrificiis, quæ pro quovis homine privato, ac bene de ea Ecclesia merito offeruntur.

(1) Non tantum clerici Missæ præsentibus erant suorum ordinum munera exercentes, verum etiam Presbyteri adhærebant Sacerdoti sacra facienti, cum eoque communicabant & ejusdem sacrificii participes erant, quem ritum late explicat Morinus de *Sacr. ordinat. p. 3. exerc. 8. c. 11. & seq.* Certe Auctor *Apostolic. const. l. 8. c. 11. & seq. p. 401. l. ind.* Episcopum describit, qui rem divinam agit cum Presbyteris adstantibus, offerentibus, & communicantibus. Verba etiam consecrationis ab adstantibus Presbyteris prolata fuisse tradit Amalarius de *Eccles. offic. l. 1. c. 12. in Biblioth. PP. t. 14. p. 945. ed. Lugdun.*, idemque patet ex vetusto Pontificali Ecclesiæ Rothomagensis apud Menardum in *Not. ad sacram. S. Gregor. not. 282. col. 337. opp. S. Gregor. t. 3. ed. Maurin. Paris. 1705.* Antiquæ hujus consuetudinis apud Latinos vestigia supersunt in Episcoporum, & Presbyterorum ordinationibus; sed apud Græcos concelebratio adhuc viget.

(2) S. Augustinus in *Brevic. collat. diei tertiæ c. 17. col. 573. opp. t. 9. cit. ed. Ven.* distinguit *collectam* à *Dominico*, veluti speciem à genere, uti nos publicam, solemnemque Missam à sacrificio distinguimus.

(3) Confer ea de re Benedictum XIV. in *Const. Cum semper* 103. §. 11. & seq. p. 225. t. 1. *Bullarii.*

(4) De missa Parochiali vide laudatam *Const. 103. Benedicti XIV. §. 2. & seq. pag. 223.*

§. LXI. Privata Missa est, quæ sine cantu, ac solemnibus cæremoniis à solo Sacerdote celebratur, uno tantum ministrante; sive pauci alii, sive nulli intersint, sive solus Sacerdos, sive alii etiam Eucha-

ristiam accipiant (1). Privatæ Missæ usus perpetuus in Ecclesia fuit, ut proinde sese deridendos præbeant recentiores hæretici, cum rem novam, & contra Missæ œconomiam prædicant id, quod constanti Ecclesiæ sententia, longaque vetustate firmatum est (2).

(1) Missa privata differt à *solitaria*, quam nimirum solus Sacerdos, ministrante, ac præsentem nemine, celebrabat. Id Missæ genus primum instituerunt Monachi sæculo IX., deinde etiam sæculares Presbyteri arripuerunt. Verum hanc Missam vetuerunt sacri canones, quod præsertim absurdum esset in ea Sacerdotem dicere *dominus vobiscum, sursum corda, gratias agamus, oramus* Concilium Moguntinum an. 813. *Can. 43. col. 1015.*, Parisiense VI. l. 1. c. 48. col. 1324. t. 4. *collect. Harduini, Nannetense apud Ivonem par. 3. c. 7., Can. 61. de Consecr. dist. 1.*, qui canon sæculo IX. antiquior non est, & ideo male Soteri, aut Anacleto attribuitur.

(2) Vide Concilium Tridentinum *Sess. 22. Can. 8. & c. 6. de Sacrific. Missæ*, Benedictum XIV. in *Const. Certiores* 64. p. 129. t. 1. *ejus Bullar. ed. Romæ seu Ven. 1754.* Et sane gravis est insania, atque error Lutheri, aliorumque hæreticorum, qui privatas missas, atque eas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, abrogandas censuerunt. Nam etiam privata Missa quamquam careat externo illo solemnem ritu, qui intimam ejus naturam non attingit, verum est sacrificium, atque in ea similiter, sicut in Missa solemnem, verum Christi corpus, & sanguis consecratur. Atque hæc quoque Missæ, ut recte inquit Synodus Tridentina l. c., *vere communes censerentur debent, partim quod in iis populus spiritualiter communicet, partim vero quod publico Ecclesiæ ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.* Perpetuum ea de re Ecclesiæ usum, pluribus collectis ecclesiasticis monumentis, fuisse demonstrant Card. Bona *Reliq. l. 1. c. 14. §. 1. & seq.* ibique Sala in *Not. p. 276. & seq. t. 1.*, Natalis Alexander *Hist. eccles. sæc. 4. c. 6. art. 19. §. 1. n. 3. t. 4. p. 300., sæc. 13. & 14. tota diss. 13. p. 476. seq. t. 8. & sæc. 15. ac 16. diss. 12. art. 12. n. 5. p. 556. t. 9. ed. Ven. an. 1776.*, Tournelyus *Prælect. theolog. de Sacrific. Missæ art. 8.* Drouvenius de *Re sacram. l. 5. quæst. 9. per tot.*; eandemque rem agunt, petitis ex liturgiis argumentis, Muratorius *diss. de Liturg. Rom. c. 16. seq. & Assemanus in Diss. Cod. liturgic. l. 6. par. 7. præmiss. sect. 2. art. 1. 2. 3.* Videndus est etiam Emanuel Schelestratus in *Act. Eccles. Tom. II.*

orient. contr. Lutheran. c. 1. de Missis privat. in Eccles. Græc. circ. fin., ubi narratur conatus Lutheranorum, qui ut Orientales ad suam sententiam perducerent, ad Hieremiam Constantinopolitanum Patriarcham misserunt Augustanam confessionem, in qua privatae Missæ tolluntur. Sed responsum est, ab Orientalibus, sicut ab Occidentalibus damnari prævum morem illorum, qui improba obtinendæ elemosynæ cupiditate ad altare accedunt, non autem illos, qui ea, qua decet, pietate; & religione privatas Missas celebrant, ut Deo sacrificium offerant.

§. LXII. Omni etiam loco, ethnicis dominantibus, sive is esset privata domus, sive carcer, sive cœmenterium, sacrificium offerebatur (1). Cum ad Christianos Imperatores rerum summa delata est, eam ob rem publica templa ædificata sunt; & verò nunc tantum in Ecclesiis consecratis, aut jussu Episcopi benedictis res divina conficitur, nisi secus postulet necessitas, quia tunc ea recte fit quovis commodo, & decenti loco (2). Cum venia Sedis Apostolicæ etiam in privatis sacellis sacra mysteria celebrantur (3).

(1) Act. Apostol. XX. 7. Auctor Const. Apost. l. 6. c. 30. p. 361. apud Cotelierum l. c., S. Cyprianus Ep. 4. ad Presbyt. & Diacon. p. 12. ed. Paris. 1666., Philostorgius Hist. eccles. l. 2. c. 13. p. 484. ed. Valesii Cantabrig. 1720.

(2) Confer Benedictum XIV. Const. Inter omnigenas 89. §. 22. t. 1. p. 180. Bullar. ed. Rom. seu Ven. 1754.

(3) Vide Benedictum XIV. Const. Magna 48. p. 216. t. 3. Bullar.

§. LXIII. Jam Ecclesiæ lege Christiani dominicis, festisque diebus Missæ sacrificio interesse debent. Ac vetus quidem Ecclesiæ disciplina fuit, ut iis diebus singuli accederent ad Ecclesiam parochialem, ibique interessent sacrificio, quod à Parocho conficiebatur (1). Verum hæc disciplina jam pridem antiquata est; & licet deceat Christianos diebus festis ire ad Ecclesiam parochialem, nulla tamen ea de re necessitas est, & qui extra eam

sacrificio intersunt, Ecclesiasticæ legi satisfaciunt, neque alicujus criminis rei sunt (2).

(1) Concilium Sardicense Can. 14. col. 648. t. 1., Quini. Sextum Can. 80. col. 1690. t. 3. collect. Harduini ed. Paris., C. 2. de Paroch.

(2) Leo X. Const. Intelleximus 28. p. 462. t. 3. part. 3. Bullarii Romani, S. Pius V. Const. Etsi 58. n. 8. p. 376. t. 4. p. r. 2. Confer Benedictum XIV. de Synod. dioces. l. 11. c. 14. §. 7. & seq.

§. LXIV. Mos in Ecclesia fuit, qui quidem diu servatus est, ut Fideles omnes, qui ad Missam convenirent, suam sacrificii partem hoc est panem, & vinum offerrent (1). Eo pane, ac vino Christi corpus, & sanguis conficiebatur, & quod supererat (supererat autem plurimum, quoniam satis lautæ, & copiosæ oblationes erant) id totum alendis clericis, & pauperibus inserviebat (2). Labentibus annis loco panis, & vini pecunia offerri cœpit, qua initio dabatur Ecclesiæ, atque omnibus generatim clericis, deinceps autem data est certo Sacerdoti, ut privatim pro certis, designatisque personis sacrificium offerret (3).

(1) Late ea de re disseram paulo post, cum de oblationibus agendi locus occurret.

(2) Confer Christianum Lupum Schol. in Can. 13. Concil. Roman. V. opp. t. 6. p. 101. & seq. ed. Ven. 1726.

(3) Ab ipsis Ecclesiæ primordiis in omnibus Christianorum templis fuisse arcam, in quam fidelium pecunia inferebatur, constat ex Tertulliano Apolog. c. 39. p. 31. ed. Paris. 1675., & Justino Apol. 1. ad Antoninum Pium n. 67. p. 84. ed. Paris. 1742. Eamdem consuetudinem adhuc IV. & V. sæculo perseverasse ostendunt Augustinus Serm. 356. t. 5. par. 2. opp. n. 13. col. 1389. ed. Maurin. Ven. 1731., Hieronymus Ep. 71. n. 3. col. 431. opp. t. 1. ed. Vallarsii Veronæ 1734. & Paulinus Ep. 34. sive Serm. de Gazophylacio col. 213. ed. Veron. 1736. Sed quo primum tempore pecunia in arcam inferri desierit, atque ad ipsum altare offerri cœperit, certo definiri non potest. Testatur quidem Augustinus Ep. 12.

ad Aurelium Primat. n. 6. col. 29. t. 2. *opp.* tempore oblationis, seu Missæ pro defunctis fuisse simul denarios oblatos, sed eos oblatos fuisse constat ea lege, ut pauperibus tribuerentur. Honorius Augustodunensis, qui sæculo XII. floruit, in *Gemma animæ l. 1. c. 66. in Biblioth. PP. t. 10. col. 1199. ed. Paris.* tunc pecuniam ad altare loco panis offerri cœpisse asseverat, cum fideles, qui sacrificio intererant, sacrorum mysteriorum participes esse desierunt; verum non ipsum designat tempus, quo id factum fuerit. Illud vero compertissimum est, quod recte animadvertit Thomassinus *Vet. & nov. Eccles. discipl. par. 3. l. 1. c. 7. n. 8.*, semper olim sive panem, sive denarium Ecclesiæ, atque omnibus generatim clericis offerri consuevisse, non dari certo Sacerdoti, ut privatim rem divinam ageret pro eo, qui oblationem fecerat. Morem offerendi eleemosynam certo Sacerdoti, ut ejus largitor exuberantem sacrificii fructum in se, aliosve deriveret, tantum sæculo VIII. inductum, ac sæculo XII. passim ubique receptum putat Mabillonius *Præfat. 1. in sac. 3. Benedictin. n. 62. p. XXVII. ed. Ven. 1734.*, sed tamen eum longe antiquiorem esse contendit Franciscus Berleandus in *diss. Historico-Theolog. de Oblation. par. 2. §. 2.* Certe sæculo VIII. ad exitum vergente jam eam consuetudinem fuisse receptam, ostendit Chrodegangus Metensis Episcopus in regula, quam ea ætate pro suis canonicis scripsit, & in qua c. 32. de Eleemosynis apud Holstenium *Codex Regular. t. 2. p. 107. ed. Augustæ Vindelic. an. 1759.* Canonicorum cuique permittit accipere, & in quemvis usum convertere eleemosynam, quæ pro sua sibi Missa offerebatur. Sæculo vero XI. mos hic tam late patebat, ut etiam pueris notus esset, sicuti patet ex eo, quod de S. Petro Damiani memoriæ prodidit Joannes Monachus in *ejus Vit. c. 2. p. 3. opp. Petri Damiani t. 1. ed. Paris. 1664.*, quem narrat repertum numum tradidisse Presbytero, qui Deo pro ejus Patre sacrificium offerret. Confer Mamachium *del Diritto libero della Chiesa &c. t. 2. par. 1. not. 1. p. 147. seqq. & t. 3. p. 1. not. 1. p. 66. seqq.*

§. LXV. Quæ pecunia offertur Sacerdoti rem divinam conficienti, non quasi pretium sit consecrationis Eucharistiæ, quod certe simoniæ crimen esset; sed quasi stipendium debitum Sacerdoti, qui cum altari serviat, habere ex eo debet, quæ suppeditent ad cultum, & ad victum (1). Et quoniam Epis-

copi est judicare, quid singulis Presbyteris in unoquoque loco sit necessarium, ut vitam honeste traducant, hinc ejus est definire, quid ipsis rem divinam facientibustribuendum sit (2). Sacrificium pro eo speciatim oblatum, qui stipem dedit, non ei solum, sed etiam toti prodest Ecclesiæ; verum ille fructum ex eo capit uberiolem, modo ad capiendum sacrificii fructum aptus, & idoneus sit (3).

(1) Lutherani, & Calviniani improbant morem dandi pecuniam Sacerdoti rem divinam acturo, quasi ea pretium sacrificii sit. Sed hanc calumniam jampridem antevererat S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 2. ad 2. inquit: *Sacerdos non accipit pecuniam, quasi pretium consecrationis Eucharistiæ, aut Missæ decantandæ; hoc enim esset simoniacum, seu quasi stipendium suæ sustentationis.* Et in 4. dist. 25. qu. 3. art. 2. quæstionc. 1. ad 4. *Facere pactionem, inquit, de Missa celebranda est simoniacum semper. Si tamen non habet alios sumptus, & non tenetur ex officio Missas cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt; non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.* Huc etiam spectat Gersonius in *opusc. de Sollicitud. ecclesiastic. t. 2. partic. 19. p. 603. ed. Antwerp. 1706.* cum ait: *sufficere in primis debet ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiæ, qui sic habet, & recipit, cui si quis detrahit, imprudenter se decipit.* Et *partic. 6. p. 599. Nihil æquius, inquit, secundum omnem legem esse deducit Apostolus 1. ad Corint. 9. quam quæ altario deservit, de altario & vivat.* Hæc eadem, quæ à D. Thoma, aliisque pietate, ac doctrina præstantibus viris de honorario Missarum adversus hæreticos animadversa sunt, quadrant etiam in libellum Neapoli editum, cui titulus: *Dissertazione su l'onorario delle Messe*, de quo libello judicium ediderunt veritatis, ac sapientiæ plenum Scriptores annalium Trivultiensium *ad menses Januarii & Februarii ano 1749.* In hoc libello eadem penè dicuntur; quæ contra Missarum honorarium dicta, & à pluribus refutata sunt, tum potissimum recensentur mala, & incommoda, quæ ex eo propter sacerdotum avaritiam oriri dicuntur. Sed huic rei satis provisum est à Synodo Tridentina *Sess. 22. in decret. de observan. & evitan. in celebr. missæ,* cum sancivit, ut Episcopi *cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro missis novis celebrandis datur; nec non importunas: atque illiberales eleemosynarum*